

Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
Sakarya University Journal of Education Faculty

e-ISSN: 2717-6401

Türkçe Enneagram Literatürü Üzerine Değer Eğitimi Perspektifli Bir İnceleme

Rahime Betül OKUR KARALI* Hasan MEYDAN**

Makale Bilgisi	ÖZET
<i>Geliş Tarihi:</i> 10.06.2022	<p>Çalışmada, enneagram üzerine Türkçe literatürde hazırlanmış akademik çalışmaların eğitim perspektifinden incelemesi yapılarak değerler eğitiminde enneagram modelinin kullanımına yönelik çıkarımlar yapılmıştır. Bu kapsamda 2022 yılına kadar yapılmış 24 araştırmaya ulaşılmış ve enneagram modelinin çalışıldığı akademik araştırma alanları, ilişkilendirildiği araştırma problemleri ve çalışıldığı yöntemler belirlenmiştir. Çalışmada öncelikle eğitim alanında yapılan araştırmalara yer verilmesi ardından diğer alanlarda yapılan ve eğitime katkısı olduğu düşünülen çalışmaların yorumlanması amaçlanmıştır. İncelemeler sonucunda değer eğitimine yönelik çıkarımlarda bulunularak, öneriler geliştirilmiştir. Araştırma, betimsel belge tarama modelinde yapılandırılmış, verilerin analizinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda modelin eğitim öğretim süreçlerinde öğrenciyi tanıma, rehberlik ve yönlendirme hizmetlerinde, eğitim yönetimi alanında etkin şekilde kullanılabilir olduğu kanaati oluşmuştur. Bu bağlamda örneğin literatürde dört numaralı (özgün) ve beş numaralı (araştırmacı) kişilik tipindeki öğretmenlerin güç mesafesi algısının düşük çıktığı tespitinden hareketle eğitim yönetimini planlamanın faydalı olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Enneagram modelinin eğitimsel süreçlerde tanılama ve yönlendirmede kullanımını artırmak için ebeveyn ve öğretmenlerin modele ilişkin farkındalık ve yeterliliklerinin geliştirilmesinin eğitimin niteliğini artırıcı sonuçlar üretebileceği düşünülmektedir.</p> <p>Anahtar Sözcükler: Değerler eğitimi, Enneagram, enneagram ve eğitim, enneagram ve değer eğitimi, mizaç ve değer eğitimi.</p>
<i>Kabul Tarihi:</i> 04.12.2022	
<i>Basım Tarihi:</i> 30.12.2022	
doi: 10.53629/sakaefd.1128868	Makale Türü: Derleme Makalesi

* Matematik Öğretmeni, İstanbul-Türkiye, okurbetul90@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8269-5325>

**Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, e-mail: hasanmeydan@sakarya.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9093-7555>

Kaynakça Gösterimi: Okur Karali, B. & Meydan, H. (2022). Türkçe Enneagram Literatürü Üzerine Değer Eğitimi Perspektifli Bir İnceleme, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 174-190. doi: 10.53629/sakaefd.1128868

Citation Information: Okur Karali, B. & Meydan, H. (2022). A Review of Turkish Enneagram Literature in Value Education Perspective, *Sakarya University Journal of Education Faculty*, 22(2), 174-190. doi: 10.53629/sakaefd.1128868

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License.

A Review of Turkish Enneagram Literature in Value Education Perspective

Article Information	ABSTRACT
<p><i>Received:</i> 10.06.2022</p> <p><i>Accepted:</i> 04.12.2022</p> <p><i>Published:</i> 30.12.2022</p>	<p>In the study, the academic studies on the enneagram prepared in the Turkish literature were examined from the educational perspective and inferences were made for the use of the enneagram model in values education. In this context, 24 researches conducted until 2022 were reached and the academic research areas in which the enneagram model was studied, the research problems it was associated with and the methods in which it was studied were determined. In the study, firstly, it is aimed to include the researches in the field of education, and then to interpret the studies done in other fields and which are thought to contribute to education. As a result of the examinations, inferences about value education were made and suggestions were developed. The research was structured in the descriptive document scanning model, and document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the analysis of the data. As a result of the study, it has been concluded that the model can be used effectively in the field of education management, in the education and training processes, in recognizing the student, in guidance and guidance services. In this context, it has been concluded that it would be beneficial to plan the education administration, based on the fact that the power distance perception of teachers with personality types number four (original) and number five (researcher) in the literature is low. In order to increase the use of the Enneagram model in diagnosis and guidance in educational processes, it is thought that improving the awareness and competence of parents and teachers about the model can produce results that increase the quality of education.</p> <p>Keywords: Values education, Enneagram, enneagram and education, enneagram and value education, temperament and value education.</p>

Article Type: Review Article

1. GİRİŞ

Kişilik bireyin mizacının çevresel faktörlerle etkileşimi sonucu ortaya konan duygu, düşünce ve eylemlerin bütünüdür. Kişilik için varoluşsal zemini oluşturan mizaç ise doğuştan getirilen ve yaşam boyu değişmeden kalan motivasyon, arayış ve algı öncelikleridir (Acarkan, 2016). Kişiliğin oluşumundaki duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçlerin ardında mizaç vardır (Acarkan, 2016; Selçuk ve Yılmaz, 2018; Yılmaz, 2019).

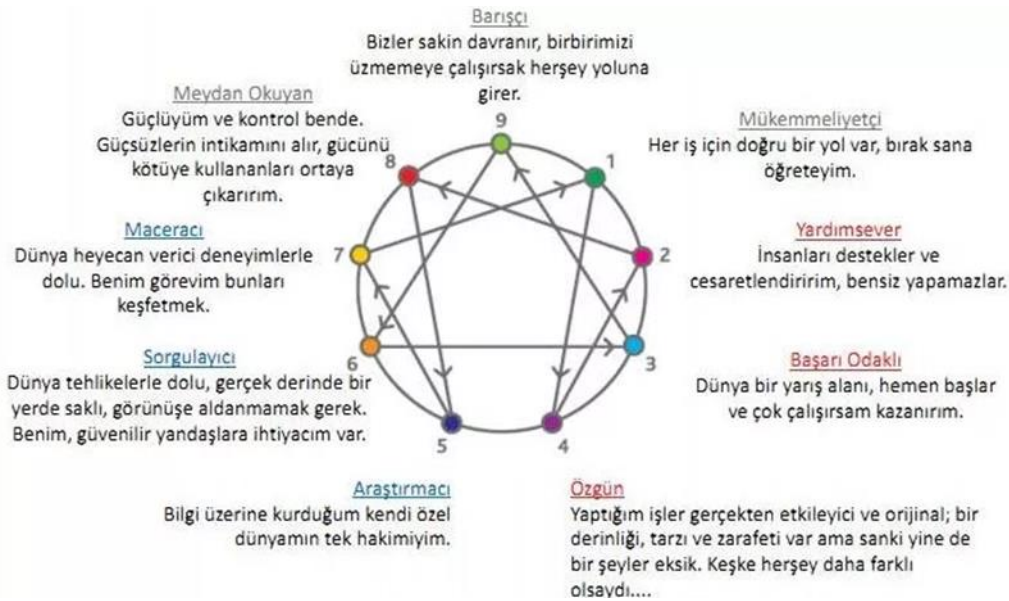
Psikoloji literatüründe mizacın büyük oranda kalıtsal olduğu, bu kalıtsal eğilimlerin deneyimlerle etkileşerek yetişkin kişilik özelliklerini oluşturduğu yaygın kabul görmektedir (Burger, 2021). Ayırıcı özellik yaklaşımı kuramcılarının büyük bir kısmı da bu görüşe katılmaktadır (Cervone ve Pervin, 2016). Kalıtsal biyolojik etmenlerin ayırıcı özelliklerdeki bireysel farklılıkların temel belirleyicisi olduğuna dair görüşler bulunmaktadır. Kişileri diğer insanlarla karşılaştığımızda onları farklı kılan psikolojik temelli yönleri “ayırıcı özellik” olarak tanımlanmıştır. Nevrotiklik, dışa dönüklük ve uyumluluk ayırıcı özelliklere örnek olarak verilebilir (Cervone ve Pervin, 2016; Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2020; Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2020). Ayırıcı özellik kuramcılarının herhangi bir davranışın meydana gelme sebebinin davranışın gerçekleştiği süreçte sahip olunan kişilik özellikleri ile açıkladıklarıdır (Burger, 2021; Cervone ve Pervin, 2016; Karakelle, 2019). Ayırıcı özellik yaklaşımına katkı sunmuş kuramcılardan Costa ve McCrea kişinin davranışlarında da birtakım tutumlara karşı daha meyilli olma durumunu mizaç ve mizaç yapılarıyla ilişkilendirmiş, kişiliği bireyin tutarlı olarak belirli şekillerde davranması, hissetmesi ve düşünmesiyle bağdaştırmıştır (Cervone ve Pervin, 2016).

Selçuk ve Yılmaz (aktaran Erkan, 2020) kişiliği oluşturan temel kavramlar olan; mizaç, karakter ve kişiliği açıklarken elma ağacı üzerinden metaforik bir dil kullanmışlardır. Elma ağacının tohumu; mizacı temsil etmekte, yapısal olarak sadece elma ağacının kodlarını taşımakta ve şartlar ne olursa olsun farklı bir meyvenin kodlarına sahip olmamakta, ürünü sadece elma olacak potansiyeli taşımakta ve değişmemektedir. Elma ağacının kalın dalları ise yaşam sürecinde oluşan, kişinin genellikle gösterdiği belirgin, değişmesi zor karakteri temsil etmektedir. Ağacın tamamı ise tohumun içsel ve dışsal faktörlerin etkisiyle oluşan kişiliği temsil etmektedir. Elma tohumu, elma dışında farklı bir meyve vermeyecek olsa da büyüme sürecinde maruz kaldığı etkileşimlerden dolayı elmanın kalitesini, rengini ve tadını ortaya koyacaktır. Metafor eğitim açısından öğrencilerin mizacı olan mevcut potansiyellerinin değiştirilemeyeceğini ancak potansiyeline yön verilerek karakter ve kişilik gelişiminin sağlanabileceğini göstermektedir. Ayrıca elma ağaçlarının da birbirlerinden farklı olduğu gerçeği her çocuğun kendine has mizaç özelliklerinin eğitimde dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir.

Enneagram, kişiliğin oluşumunu farklı mizaç özelliklerine dayalı olarak açıklamaya çalışarak son yıllarda dikkat çeken ancak geleneksel referansları oldukça güçlü olan bir modeldir (Subaş ve Çetin, 2017). Enneagram kelimesi Yunanca “dokuz” anlamına gelen “ennea” ve “noktalar” anlamına gelen grammos sözcüklerinden türetilmiştir (Palmer,2014). Enneagram modeli doğuştan getirdiğimiz temel arzu, korku, arayışlarımız bağlamında gelişen algısal önceliklerimizden hareketle, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak ortaya çıkan farklılıkları açıklamaktadır (Acarkan, 2016; Selçuk ve Yılmaz, 2018). Bireylerde, doğuştan dokuz farklı mizaçtan birisinin baskın olmasına dayalı dokuz farklı kişilik tipinin yer aldığı dinamik bir yapı tanımlanmaktadır. Teorideki dinamiklik özelliği kişiliğin değişime açık oluşu ve özellikle rahat ve stres durumlarında ilişkide olduğu başka tiplerin özelliklerine yönelmenin mümkün oluşu ile açıklanmaktadır (Acarkan, 2016; Riso ve Hudson 2020; Palmer, 2014).

Enneagram modeline göre insanda karar mekanizması olan üç merkez bulunmaktadır. Duygu, düşünce ve içgüdü olarak ayrılan bu merkezlerin her birinde üçer tip olmak üzere toplamda dokuz kişilik tipi bulunmaktadır. Tip 2, Tip 3 ve Tip 4 duygu (insan bedeninde göğüs bölgesi ile temsil edilir) merkezli; Tip 5, Tip 6 ve Tip 7 düşünce (kafa bölgesi ile temsil edilir) merkezli; Tip 8, Tip 9 ve Tip 1 içgüdü (karın bölgesi ile temsil edilir) merkezli mizaç tipleridir. Kuramcılar, kişilerin tiplerle ilgili özelliklerini sergilerken sağlıklı, sağlıksız ve orta seviyede olma durumlarına göre çevreyi algılayışlarındaki duygu, düşünce ve davranış şiddetlerinin değişeceğini de belirtir. Bu seviyeler ise kişinin bedeni ile manevî bütünlüğünün mevcut durumdaki haline göre oluşmaktadır. Kişiliğin gelişim göstermesi ya da olumsuz yönde ilerlemesinin imkân ve yollarını da açıklaması enneagramın dinamik bir kişilik tipolojisi olarak tanımlanmasını sağlamıştır (Acarkan,2016).

Modele göre her bir tip insana kazandırdığı temel algısal öncelik ve arayışa göre mükemmeliyetçi (tip 1), yardımsever (tip 2), başarı odaklı (tip 3), özgün (tip 4), araştırmacı (tip 5), sorgulayıcı (tip 6), maceracı (tip 7), meydan okuyan (tip 8), barışçı (tip 9) şeklinde isimlendirilmiştir. Dokuz tipin her biri Şekil 1’deki gibi daire şeklinde sıralandığında sağ veya sol yanındaki kanatlardan birinin etkisi altındadır (Maitri, 2018; Riso ve Hudson, 2020). Örneğin bir numaralı kişilik tipi iki veya dokuz numaralı kişilik tipinin kanat etkisindedir. Kanat kişilik tipinin etkisi, kimi insanda çok iken kimisinde azdır (Yılmaz, 2019). Örneğin bir numaralı kişilik tipinde olup dokuz numaralı kanat tip etkisinde olan iki insanda, kanat etkisi eşit miktarda olmadığı için kişisel farklılıklar ortaya çıkar. Kimisinde ise kanat etkisi gerçek kişilik etkisine çok yakındır. Bir de kişilik tiplerinin rahat ve stres hattıdayken etkileşimde olduğu kişilik tipleri mevcuttur. Görselde her bir tip için “gelen ok” işareti rahat durumdayken etkisinde olduğu kişilik tipini “giden ok” işareti ise stres durumdayken etkisinde olduğu kişilik tipini göstermektedir. Bir numaralı kişilik tipinin rahatken yedi numaralı kişilik tipinin sağlıklı seviyedeki özelliklerini, stres altındayken ise dört numaralı kişilik tipinin sağlıksız seviyedeki özelliklerini göstermesi beklenmektedir (Acarkan, 2016; Daniels ve Price, 2016).

Şekil 1. Enneagram kişilik modeli (Onedio, 2020)

Bir numaralı tipin algısal önceliği kusursuzluk arayışıdır (Yılmaz, 2019). Her şeyin doğru olmasını, yanlışların mutlaka düzeltilmesini isterler. Öz eleştirileri de hep bu yöndedir. Bu sayede saygılı ve ölçülü olmaya, olgun davranışlar göstermeye yatkındır. Olumsuz yönü ise aşırı hassasiyeti nedeniyle kusur ve eksik gördüğü kişi ve durumlara karşı öfkelenmesidir (Palmer, 2014). İki numaralı tipin güzel duyguları hissetme isteği algısal olarak onu yönlendirmektedir (Yılmaz, 2019). Sıcakkanlı ve sempattir. Sevilmek, ilgi görmek, ihtiyaç duyulan kişi olmak ister. Sürekli fedakârca davranır ancak karşılık bulamadığında kırılıp küsme eğilimi göstermesi zaaf noktasıdır (Palmer, 2014). Üç numaralı tip ise başarılı ve hayranlık duyulan kişi olmak ister (Yılmaz, 2019). Azimli, hırslı, üretken ve rekabetçidir. Nasıl davranması gerekiyorsa o şekilde uyumlu davranışlar sergiler (gerektiğinde çıkarlarına yönelik ve manupülatif olabilir), çevresi tarafından başarısız ve değersiz görülen bir kişi olmamak için çabalar (Daniels ve Price, 2016). Dört numaralı tipin algısal önceliği duyguların anlamını aramaktır (Yılmaz, 2019). Derin duygulara odaklanır, duyarlıdır, empati düşüncesi gelişmiştir. Özgün bakış açısıyla sanatsal ve estetik düşünebilmektedir (Acarkan ve Zencer, 2021). Farklılık ve özgünlüğüyle var olmak, kabul görmek ister. Beş numaralı tipin algısal önceliği bilginin anlamına ulaşmaktır (Selçuk ve Yılmaz, 2018). Her şeyi tam bilmek isterler. Gözlemci, objektif, meraklı, mesafeli, soğuk kişilerdir (Acarkan, 2018). Rasyonel, soyut teorik bilgiler edinmekten ve bunlarla uğraşmaktan hoşlanırlar (Daniels ve Price, 2016). Altı numaralı tipin algısal önceliği entelektüel dinginlik arayışıdır (Yılmaz, 2019). Yeteri kadar güvenilir bilgiye ulaşmak ister (Maitri, 2018). Hayatında güven odağı olarak gördüğü kişilerle kararlarını paylaşmak ister ve çevresinde de güvenilir kişi olmak ister. Sakin, uyumlu, sorumluluk sahibi, tedbirli, güven ve emniyet odaklı kişilerdir (Selçuk ve Yılmaz, 2018). Yedi numaralı tipin algısal önceliği bilgiyi keşfetmek, keyifli deneyim yaşamaktır. Dışa dönük, neşeli, hareketli girişken kişilerdir. Birçok alana ilgi duyabilirler. Keyif alamamak, sıkıntı içinde olmak ve kısıtlanmaktan korkarlar Riso ve Hudson, 2020). Sekiz numaralı tipin algısal önceliği mutlak güç arayışıdır. Girişken, cesur, açık sözlü, kolay vazgeçmeyen çabuk harekete geçen kişilerdir (Daniels ve Price, 2016). Güçlü ve bağımsız olmak isterler. Dokuz numaralı kişilerin duyumsal temel önceliği barış ve rahatlık arayışıdır (Acarkan ve Zencer, 2021). Bedensel ve ruhsal olarak bulunduğu ortamda onu rahatsız edecek durumlarla karşılaşmak istemez, çatışmadan uzak dururlar. İç huzuru, güç ve dengeyi önemser. Harekete geçmekte acele etmeyen, uyumlu, alçakgönüllü kişilerdir (Acarkan, 2016).

Enneagram'ın düşünsel kökenleri konusunda farklı fikirler olsa da Bennet (1974), insanı tanımaya yönelik bir girişim olarak ilk defa Mezopotamya'da ortaya çıktığını ve bir gelenek olarak Orta Asya kültüründe varlığını devam ettirdiğini belirtir (akt. Erkan, 2020). Enneagram modelinin gelişiminde Buhara, Semerkant ve Afganistan'daki süfler önemli rol oynamıştır. 13, 14 ve 15. yüzyılda enneagram süfler arasında yoğun şekilde kullanılarak olgunlaştırılmıştır. Petsche ile Riso ve Hudson (aktaran. Hook, Hall, Davis, Van, Darly, Conner, 2021) Rus filozof Gurdjieff'in 1916'da Afganistan veya Türkiye'ye yaptığı seyahatler sırasında enneagram'ı keşfettiğini söyler. 20. yüzyılın ortalarında Psikiyatr Naranjo ise enneagramı modern psikolojiyle birlikte yorumlayarak bugünkü haline gelmesinde önemli rol oynamıştır (Palmer, 2014).

Enneagram kişilik tiplerini belirlemek için Zinkle (1974), Wagner ve Walker (1983), Cohen ve Palmer (1988), Riso ve Hudson (1999) psikolojinin bilimsel yöntemini kullanarak ölçüm çalışmaları yapmıştır (Hook ve ark., 2021). Enneagramın geleneksel yapısının modern psikolojiyle ortak yönleri içermesi psikoterapide birtakım çalışmalarda kullanılmasına imkân tanımıştır. Örneğin modelin popülerlik kazanmasıyla birlikte psikologlar tarafından kişisel ve ruhsal gelişim, insan ilişkileri ve iş hayatı gibi konularla bağlantısı kurularak sıklıkla işlenmiştir. Ayrıca bağlanma kuramıyla ve psikoterapi ile ilişkisi kurularak kişiler arası ilişkilerin yorumlanması ve sağaltımda referans kaynağı olarak kullanılmıştır (Hook ve ark., 2021). Aileler ve çiftler arasındaki iletişimi geliştirmede, manevi gelişimde, kişilerin güçlü yönlerini belirlemede, duygusal bir çıkmazda yaşanan durumun etkisini hafifletmede, danışanı tanıma ve iyileşme sürecini hızlandırmada kullanılmıştır (Hook ve ark., 2021).

1.1. Problem Durumu

Türkçe literatürde enneagram ve buna bağlı geliştirilen dokuz tip mizaç (DTM) modeliyle ilgili yayınlar bulunmaktadır. Eserlerin çoğu enneagramı tanıtmaya ve kişilik tiplerini algılamaya yönelik kitaplardan oluşmaktadır (Acarkan, 2016; Batı, 2021; Daniels ve Price, 2016; Maitri, 2018; Palmer, 2014; Riso ve Hudson, 2020). Bunların dışında kişilik tipleri arasındaki ilişkiler üzerine (Acarkan ve ark, 2022) ve öğretmen ve ebeveynlerin öğreticilik becerilerini geliştirmeye yönelik (Acarkan, 2018; Acarkan ve Zencer, 2021; Selçuk ve Yılmaz, 2018; Wagele, 2001; Yılmaz, 2019) kitaplar yayınlanmıştır. Enneagram kişilik tiplerini ya da dokuz tip mizaç özelliklerini belirlemeye yönelik ölçekler geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçekler içinde en sık kullanılanlar Subaş (2017), Yılmaz (2014) ve Şirin'in (2020) geliştirdikleridir. Ayrıca modelden yararlanarak geliştirilen çeşitli ölçekler de bulunmaktadır. Örneğin Ergani (2019), enneagram temelli "Eşler Arası Mizaç Uyumu Ölçeği" geliştirmiştir. Yılmaz (2019) çocukların okul öncesinden lise dönemlerine kadar mizaç tiplerine göre bilişsel, duyuşsal ve

davranışsal özellikleri hakkında bilgi vermiş, yaşayabilecekleri temel sorunlara çözüm önerileri getirmiştir. Öğretmenlerin mizaç tiplerine göre oluşan eğitimsel farklılıklara değinmiştir.

Enneagram modelinin değer eğitiminde kullanımı, bireylerin temel arayışlarına sebep olan arzu, korku, öfke gibi duyguların bilinmesiyle algısal önceliklerden kaynaklanan bireysel farklılıklara uygun eğitim çalışmalarını beraberinde getirecektir. Zira duygusal eğilimleri tanımak ve yönetmek eğitimin önemli bir parçasıdır (Seçer, Çağdaş ve Yalman, 2021). Özellikle değer eğitimi gibi duyuşsal öğrenmelerin yoğun olduğu alanlarda bireyin duygusal eğilimlerini tanımak önem arz etmektedir. Modelin bu açıdan eğitime özeld de değer eğitimine katkı vereceği değerlendirilmektedir. Nitekim 2023 Eğitim Vizyon belgesinde de mizaç ve yetenek temelli bir tanıma yaklaşımının, eğitim sisteminin aktörlerinin gelişimi için kritik öneme sahip olduğu belirtilmiştir (Kıral ve Çilek, 2020). Modelin değer eğitimine sunması muhtemel katkılara karşın alanyazında ahlak ve değer eğitimi ile bağlantılı olarak yeterince çalışılmamış oluşu öncelikle var olan literatürü değerlendirmeye yönelik bir çalışmayı gerekli kılmaktadır.

Enneagram üzerine yapılan araştırmaların önemli bir kısmının eğitim alanında olmasına karşın Enneagram modeli ve eğitim üzerine literatürü değer eğitimi odaklı olarak değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tüm eğitim alanlarında olduğu gibi değer eğitiminde de öğrenciyi tanımak eğitimin niteliği açısından önemlidir. Enneagramın bireyi tanımaya yönelik sunduğu imkânlar değerlendirildiğinde bu modelin değer ve özeld de ahlak ve değer eğitimi alanında kullanımına yönelik incelemeler değerler eğitimi için önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmada literatürde Enneagram modeline eğitim perspektifinden yaklaşan çalışmaların bibliyografik bir değerlendirmesi yapılarak içerik, sonuç ve bulgularından hareketle değerler eğitimine yönelik çıkarımlarda bulunulacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmada enneagram modeli üzerine 2007 yılından 2022 yılına kadar yapılmış olan Türkçe akademik çalışmaların incelenmesi hedeflenmiştir. Enneagram modeli üzerine hangi alandan araştırmacıların çalışmalar yaptığı, kullanılan yöntemler, konu dağılımları ve konuların eğitim ile ilişkisi inceleme konusu yapılmıştır. Enneagram modeli üzerine yapılan çalışmaların, eğitim alanına yönelik bulgularından hareketle değerler eğitimine yönelik çıkarımlarda bulunmak araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırma Problemi

Enneagram modeline eğitim perspektifinden yaklaşan çalışmaların içerik, bulgu ve sonuçları değerler eğitimine ne gibi katkılar sunmaktadır?

1.3.1. Araştırmanın alt problemleri

- Türkiye’de enneagram modeli akademik yazında hangi alanda ve hangi yöntemlerle araştırmalara konu edilmiştir?
- Yapılan araştırmaların içerik ve sonuçlarının eğitim ve öğrenmeye yönelik katkıları nelerdir?
- Eğitim ve öğrenmeye yönelik bulgulardan değerler eğitimine ilişkin ne tür sonuçlar çıkartılabilir?

2. YÖNTEM

Araştırma, betimsel belge tarama modelinde yapılandırılmıştır. Verilerin analizinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi yöntemi temelde betimsel analiz ve içerik analizi olarak iki şekilde uygulanabilmektedir. Bu çalışmada betimsel analiz yönteminin adımları takip edilmiştir. Betimsel analizde araştırmacı veri kaynaklarından elde etmiş/gözlemiş olduğu bilgileri önceden belirlediği temalar çerçevesinde bir araya getirir ve yorumlayarak okuyucuya sunar. Gerekliğinde verilerin inandırıcılığını artırmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Analiz sürecinde araştırmacılar öncelikle araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ve ön okumalarda tespit edilen boyutlardan hareket ederek veri analizi için bir çerçeve oluşturarak verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağını belirlemiştir. Ardından da oluşturulan çerçeveye dayalı olarak veriler okunmuş, düzenlemiş ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilerek yorumlamaya çalışmıştır. Literatür taramasında kullanılan ölçütler özelinde Türkçe literatürde enneagram modelini konu edinen içerik olarak birbirinden farklı 24 bilimsel çalışma

(tez veya makale) bulunmuştur. Enneagram ve DTM modeline ait araştırmaların yapıldığı alanlar, araştırmaların yöntemleri ve yıllara göre dağılımı incelenmiştir. Araştırma kapsamında bazı makalelerin tezden üretilen makale statüsünde olduğu ve bu nedenle içeriklerinin üretildikleri tezlerle çok benzer olduğu görülerek makaleler elenmiş ve yalnızca tezlerin incelenmesi yapılmıştır. Eğitim ve öğrenmeye yönelik içerik ise eğitsel başarı, rehberlik ve ebeveyn tutumu konularının yanı sıra yönetim ve eğitimin psikososyal temelleri başlıklarında incelenmiştir.

2.1. Veri Kaynakları ve Çalışma Grubu

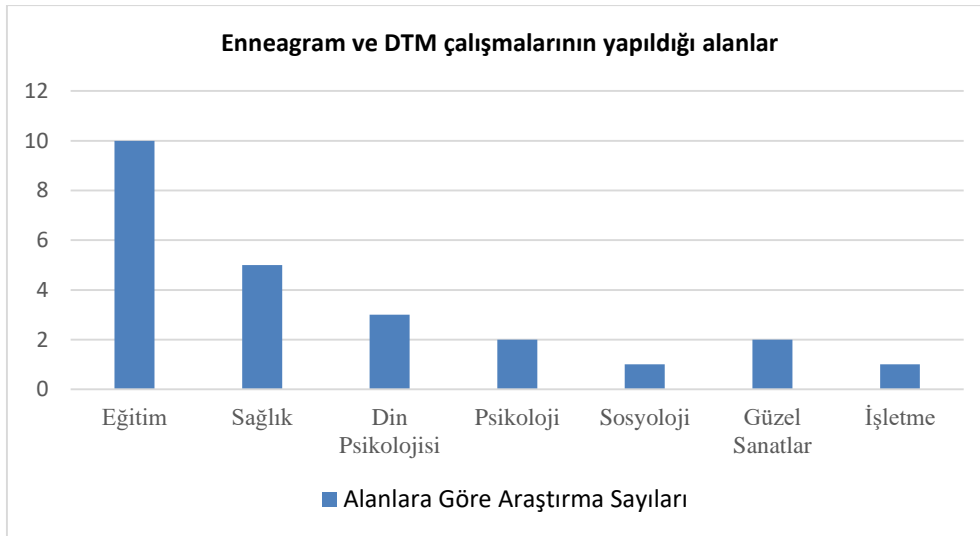
Çalışma grubu enneagram konusunda Türkçe literatürde yer alan akademik çalışmalarla sınırlandırılmıştır. Türkçe akademik yazınlara DergiPark, Yöktez, EBSCOHost, EBSCOTeacherReference, Google Scholar, Ideonline, Turcademy ile Sakarya Üniversitesi çevrimiçi veri tabanı aracılığıyla ulaşılmıştır. İncelenecek yayınların belirlenmesinde dört aşamalı bir süreç izlenmiştir. İlk aşamada, veri tabanları “Enneagram”, “Dokuz Tip Mizaç” ve “Mizaç” anahtar kelimeleriyle taranmıştır. Yılmaz ve arkadaşlarının (2011; 2014) enneagrama bir öneri niteliğinde geliştirmiş olduğu DTM (dokuz tip mizaç) da enneagramla birçok alanda benzerlik gösterdiği ve ölçekli araştırmalarda ikisinin de tercih edilirliliği yüksek olduğu için çalışmaya dâhil edilmiştir. Birden fazla kelimenin birleşiminden oluşan “Dokuz Tip Mizaç” anahtar kelimesi tırnak içinde aratılarak kavram yapısı korunmuştur. Tez haricindeki aramalarda sınırlayıcı olarak; “hakemli ve akademik dergiler” kelimeleri kullanılmıştır. Tüm kaynaklar “Türkçe” aratılmıştır. İkinci aşamada, tarama sonucunda ulaşılan enneagram ve DTM (Dokuz Tip Mizaç) ile ilgisi olmayan çalışmalar başlık, özet ve anahtar kelimeler incelenerek elenmiştir. Mizaç kelimesi aramalarından gelen bir takım sonuçların araştırmanın içeriğiyle ilgisi olmayan farklı sınıflandırmalardan bahsetmesi sebebiyle elenmiştir. Üçüncü aşamada, ulaşılan çalışmaların yıllara göre dağılımı, yapıldığı alanlar, örneklem grubu, araştırma yöntemleri genel olarak incelenmiş, dördüncü aşamada metinleri okunan tez ve makalelerden araştırmanın amaçları çerçevesinde eğitim ve değer eğitimi ile ilişkilendirilemeyenler elenmiştir.

3. BULGULAR VE YORUMU

3.1. Araştırma Alanları ve Kullanılan Yöntemler

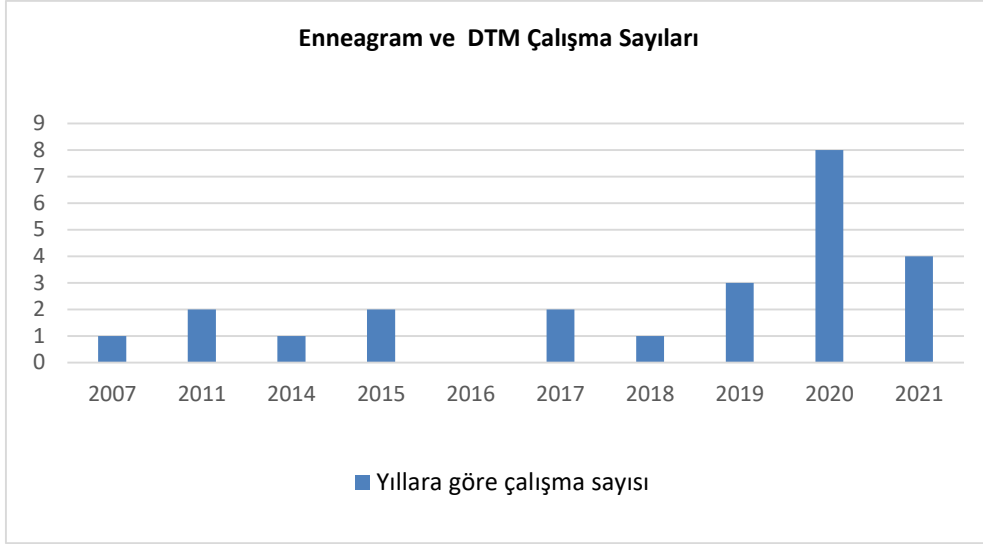
3.1.1. Enneagram Araştırmalarına İlişkin Genel Sayısal Veriler

Çalışmaların yapıldığı alanlara göre dağılımı Şekil 2’deki gibidir.

Şekil 2. Enneagram ve DTM çalışmalarının yapıldığı alanlara göre sayısı

Eğitim alanında on, sağlık alanında beş, din psikolojisi alanında üç, psikoloji ve güzel sanatlar alanında iki, sosyoloji ve işletme bir adet çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmaların on ikisi tez, dokuzu makale, üçü düşünce yazısıdır. Tezlerden biri doktora düzeyindedir.

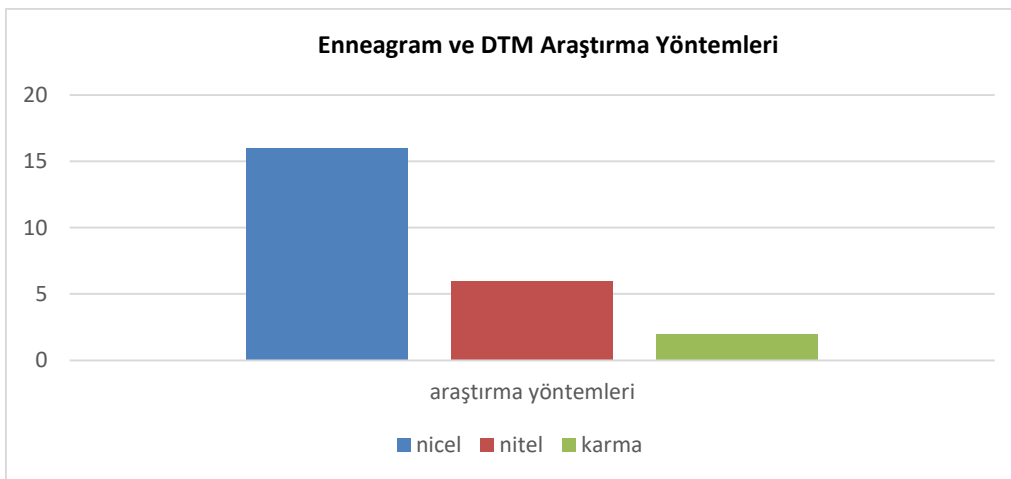

Şekil 3. Enneagram ve DTM'ye yönelik yapılan çalışmaların yıllara göre sayıları

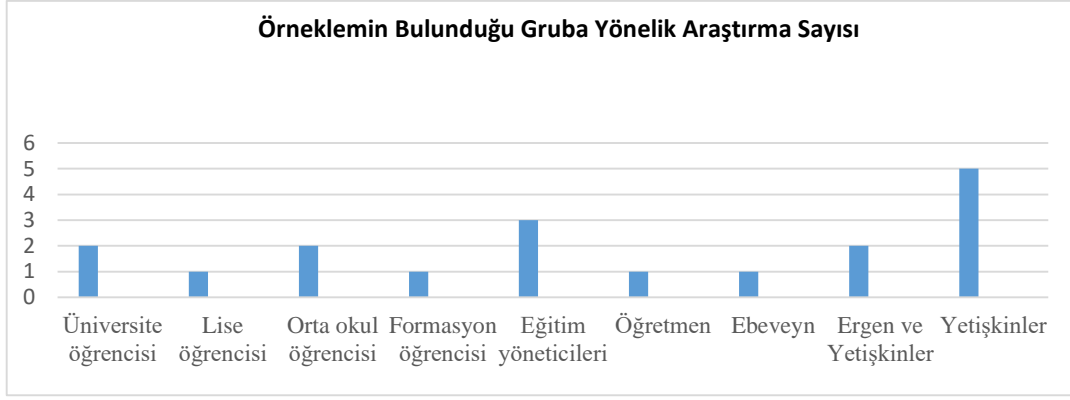
Çalışmamızın giriş bölümünde ifade edildiği üzere enneagram modeli kökleri kadim kültürlerle dayanmakla birlikte son yıllarda psikoloji ve pedagojide yeniden keşfedilen bir modeldir. Bu durum modelin çalışılma sıklığına ilişkin verilere yansımıştır. Şekil 3'de görüldüğü üzere enneagram modeliyle ilgili Türkçe literatürdeki ilk çalışma 2007 yılında gerçekleştirilmiştir. 2019 (3 çalışma), 2020 (8 çalışma) ve 2021 (4 çalışma) yılları en çok çalışma yapılan yıllar olarak öne çıkmıştır.

3.1.2. Yöntemi Açısından Enneagram Araştırmaları

Enneagram çalışmalarında kullanılan yöntemler incelendiğinde çoğunlukla nicel yöntemin tercih edildiği görülmektedir. Araştırmaların 16'sı nicel, 6'sı nitel, 2'si karmadır. Çalışmaların 14'ü ilişki tarama modeliyle yapılmış olup, biri web tabanlı kesitsel tarama, biri ön test son test gruplu deneysel modelde yapılandırılmıştır. Nitel araştırmaların birisi olgusal durum deseninde diğerleri teorik araştırma formatındadır. Araştırmalarda "Enneagram Kişilik Ölçeği" (Subaş, 2017) beş, "Enneagram Türkiye Kişilik Tipleri Envanteri Ölçeği" (Şirin, 2020) dört, "Dokuz Tip Mizaç Ölçeği" (Yılmaz, 2014) üç, "Liderlik Stilleri Ölçeği" (Subaş, 2017) (enneagrama bağlı geliştirilen) iki, "Enneagram Kişilik Belirleme Ölçeği" (Kabak, 2011), "Enneagram Kişilik Tipleri Ölçeği" (Şahin ve Yıldırım, 2020) ve "Enneagrama Dayalı Taştan Kişilik Envanteri" (Aktürk ve Taştan, 2020) bir kez kullanılmıştır. Çalışmalarda çoğunlukla eğitim ve sağlık alanından örneklem veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

Şekil 4. Enneagram ve DTM'ye yönelik yapılan araştırmalarda kullanılan yöntemler

Şekil 5. Enneagram ve DTM çalışmalarındaki örneklem gruplarına göre araştırma sayısı

Enneagram ile yapılan toplam 18 saha çalışmasında öğretmen, öğrenci (ortaokul, lise, üniversite), eğitim yöneticileri, mavi ve beyaz yakalı çalışanlar, ebeveyn, sağlık alanındaki çalışan veya hasta ve yakınları ya da ergen ve yetişkinler örneklem olarak alınmıştır. Altı çalışmada farklı kademelerde öğrenim gören öğrenciler, dört çalışmada eğitimciler, bir çalışmada ise ebeveynler örneklem alınmıştır. Yetişkinler olarak gruplanan beş çalışmadan üçü sağlık çalışanları, hasta ve hasta yakınları, diğer ikisi genel olarak yetişkin olarak tanımlanan örneklem grubuyla yapılmıştır. İki çalışmada ise diğer “ergen ve yetişkinler” birlikte örnekleme dâhil edilmiştir. Bu çalışmalardan birisi Türkiye tiplerini belirleme çalışması diğeri ise ölçek geliştirme çalışmasıdır.

3.2. Araştırmaların Eğitim ve Öğrenmeye Yönelik İçerik ve Sonuçları

3.2.1. Eğitimde Başarı, Rehberlik ve Ebeveyn Tutumları ile İlgili Bulgular

Enneagram modelinin eğitimsel süreçlerin iyileştirilmesine yönelik kullanımına dair çalışmalar temelinde (i) eğitimde rehberlik hizmetleri, (ii) öğretmen-ebeveyn tutumları ve (iii) ders başarılarına yönelik incelemeler olmak üzere üç ana konuya odaklanmış görünmektedir. Eğitimde rehberlik hizmetleri ve öğretmen tutumlarına yönelik çalışmalara örnek olarak Aca (2020), Gökkaya (2020) ve Erkan’ın (2020) çalışmaları değerlendirilebilir. Aca (2020), lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada iki numaralı (yardımsever), üç numaralı (başarılı) ve yedi numaralı (maceracı) tiplerin sosyal ağ bağımlılığı için risk faktörü oluşturduğunu, dokuz numaralı (barışçı) tipin ise sosyal ağ bağımlılığına karşı dirençli olduğunu belirlemiştir. İki numaralı (yardımsever) kişilik tipindekilerin daha çok ilişki ve paylaşım odaklı, üç numaralı (başarılı) kişilik tipindekilerin onay alma, hayran kılma odaklı ve yedi numaralı (maceracı) kişilik tipindekilerin haz odaklı olmaları, dürtüsel, keyif ve eğlenceyi önceleyici olmaları sebebiyle sosyal ağ bağımlılığına yatkın oldukları değerlendirilmektedir. Dokuz numaralı (barışçı) kişilik tipindekilerin ise uyum ve dengeyi gözetme hissi ve bağımlılığının getireceği sorumluluklarını yerine getirememe konusundaki hassasiyetinin onu bağımlılığa karşı dirençli kıldığı düşünülmektedir. Çalışmada enneagram modeli üzerinden risk gruplarının belirlenmesinin erken müdahale programlarındaki içerik ve müdahale yöntemlerinin geliştirilmesine katkı sunacağını belirtilmektedir.

“Sağlıklı Yaşam Biçimleri Ölçeği” ve “Enneagram Kişilik Ölçeği” ile yapılan çalışmada ise kişiler arası ilişkiler boyutunda beş numaralı (araştırmacı) kişilik tipindeki kişilerin bir (mükemmeliyetçi), iki (yardımsever) ve yedi numaralı (maceracı) kişilik tipindekilere göre az puan aldığı tespit edilmiştir (Erçin, 2018). Bu durum, beş numaralı (araştırmacı) kişilik tipinin de sorumluluklarını yerine getirme, kurallara uymada problem yaşamama eğilimi ve kendi iç dünyasına odaklı olmasıyla ilişkili değerlendirilebilir.

Gökkaya (2020), enneagram bilgisi, ebeveyn tutumları ve affedicilik düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Google Forms aracılığıyla oluşturulmuş formlar çevrimiçi yollarla 2-6 yaş grubu çocuğu olan 360 ebeveyn tarafından doldurulmuştur. Enneagram (mizaç temelli eğitim) bilgisinin ebeveynlerde affedicilik düzeyini, demokratik tutumu arttırdığı, otoriter ve aşırı koruyucu tutumu düşürdüğünü belirlemiştir. Çalışmada bu sonuca dayalı olarak bilinçli ebeveynlik için enneagram eğitiminin yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Erkan (2020) enneagram modeline göre öğretmen adaylarının kişilik tipleri ile sınıf yönetim öz yeterlilik inançları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Basit (seçkisiz) örneklem yoluyla 412 kadın, 101 erkek öğretmen adayıyla çalışmıştır. “Sınıf yönetimi öz yeterlilik inançları ölçeği” ile “Enneagram Türkiye Kişilik Tipleri Envanteri” ve

demografik bilgi formu kullanmıştır. Sınıf yönetimi öz yeterlik inançları puanının sonuç beklentisi boyutunda kişilik tiplerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Araştırmacı (tip5) öğretmen adaylarının sınıf yönetimi öz yeterlik inançları barışçı (tip9) öğretmen adaylarından ve araştırmacı (tip 5) öğretmen adaylarının sonuç beklentisi, özgün (tip4) öğretmen adaylarından daha yüksek çıkmıştır.

Bahsi geçen dört çalışmanın sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi enneagram modelinin eğitimsel süreçlerde tanılama ve yönlendirmede kullanımının, ebeveyn ve öğretmenlerin modele ilişkin farkındalık ve yeterliliklerinin geliştirilmesinin eğitimin niteliğini artırıcı sonuçlar üretebileceğini işaret etmektedir. Öğretmenlere enneagram bilgisi içeren eğitimler vermek çevrelerini ve kendilerini tanımalarına yardımcı olarak öz yeterlik inançlarını artıracak gibi etkili rehberlik için de avantajlar sağlamaya adaydır. Velilere eğitim verilmesi ise dengeli ebeveyn tutumu geliştirilmesini/yaygınlaştırılmasını sağlamaya imkân vermektedir.

Eğitimde akademik başarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalara örnek olarak Şahin ve Yıldırım (2020) ile Kabak'ın (2011) çalışmaları öne çıkmaktadır. Ayrıca Demir (2020), teorik açıdan konuyu ele aldığı çalışmada enneagram merkezlerinin öğrenme üzerine etkili olduğunu, kişinin baskın olan merkeze göre düşünce, duygu ve davranış yönlü öğrenmelere yönlendirileceğini belirtmektedir.

Şahin ve Yıldırım (2020) enneagram kişilik tipleri ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yedinci ve sekizinci sınıf düzeyinde eğitim gören 122 öğrenciye enneagram kişilik tipleri ölçeğini uygulamıştır. Öğrencilerin e-okul programındaki not ortalamalarını akademik başarı ölçümünde kullanmıştır. Araştırma sonucunda akademik başarı ile enneagram tipleri arasında düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Akademik başarı ile enneagram tipleri arasında en yüksek ilişkili olan başarı odaklı (tip 3), mükemmeliyetçi (tip1) ve maceracı (tip 7), en az puan alanlar ise barışçı (tip 9), yardımsever (tip 2), sorgulayıcı (tip 6) ve özgün (tip 4) kişiliktir. Mevcut eğitime uyum ve başarı göstermede diğerlerine göre bir (mükemmeliyetçi), üç (başarılı) ve yedi (maceracı) numaralı enneagram tiplerinin daha az sorun yaşadığını tespit etmiştir. Değer eğitimi çalışmalarının da mevcut sistemde akademik başarı ile düşük ilişki gösteren enneagram tiplerinin önceliklerini de göz önünde bulunduran süreçler düzenlenmelidir. Ayrıca bu tür öğrenciler için değer eğitimi çalışmalarının kendini akademik başarı dışında eğitimsel çalışmalarla gösterme anlamında bir fırsat olarak değerlendirilmesi de mümkündür.

Kabak (2011), matematik dersinde işbirlikli öğrenme için enneagram tiplerine göre gruplanan öğrencilerin, matematik başarısına olumlu katkı gözlemlemiştir. Çalışma kapsamında 7. Sınıf matematik öğretiminde çalışma gruplarının enneagrama göre belirlenmesinin başarı üzerine etkisini belirlemek için ön test son test deney ve kontrol grubu için 18'er öğrenci ile çalışılmıştır. Deney grubundakiler enneagram tipleri ile uyumlu olacak şekilde, kontrol grubu ise bu şart aranmaksızın oluşturulmuştur. Matematik başarı testi ve enneagram kişilik belirleme ölçeği ile toplanan verilerle Enneagram tipleri dikkate alınarak oluşturulan grubun diğer gruba (kontrol grubuna) göre daha başarılı sonuçlar elde ettiği belirlenmiştir. Değer eğitime yönelik uygulamalarda da enneagram tipleri dikkate alınarak oluşturulan çalışma gruplarının daha verimli sonuçlar üretmesi mümkündür.

Aycan (2017), 21 formasyon eğitim programı öğrencisi ile yaptığı çalışmada mizaç tiplerine uygun müzik eğitiminin etkinliğini araştırmıştır. Kişilerin dokuz tipten hangisine ait olduğunu belirlemede mizaç testi, çevrimiçi görüşme formu kullanılmış ve odak grup görüşmesi ile veriler toplanmıştır. Katılımcı öğrencilerle yapılan aktif müzik eğitimi yaklaşımları dersleri sonrasında öğrencilerin görüşleri doğrultusunda; aktif müzik eğitiminin genel olarak öğrenmeyi olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Kişilerin mizaçları ile öğrenme durumlarının keşfedilebilmesi için de aktif müzik eğitimi metotlarından faydalanılabileceğini belirtmiştir. Pesen (2015), enneagram tiplerine göre grafik sanat görsellerini algılamada oluşabilecek farklılıkları yorumlamıştır. Kişilik tiplerinin temel özelliklerine göre sanatsal çalışmaları yorumlayacağı tespitinden hareketle sanat eğitiminde mizaç özelliklerinin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

Şahin ve Yıldırım'ın (2020) çalışmasından hareketle; eğitim sisteminde bir, üç ve yedi numaralı kişilik tipleri dışında kalan kişilik tiplerinin algısal önceliklerine de hitap edebilecek çalışmaların geliştirilmesi arayışına öncelik verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Kabak'ın (2011) bulgularından yola çıkarak grup çalışmalarının sıklıkla kullanıldığı değer eğitimi etkinliklerinde öğrencilerin mizaç özelliklerine göre görevlendirilmesine yönelik çalışmaların yapılması gerektiğini belirtilebilir. Değerler eğitimi çalışmalarında özellikle değer analizi yönteminin kullanımında enneagram profilleri uyumlu öğrenciler birlikte gruplandırılarak daha verimli sonuçların alınması mümkündür. Çalışmaların tümü eğitim-öğretim süreçlerinde enneagram kişilik modelinin öğrenciyi tanımda referans olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

3.2.2. Eğitim Yönetimi ile ilgili Bulgular

Enneagram modelinin eğitim yönetimi açısından inceleme konusu yapıldığı çalışmalar temelde (i) yöneticilik stilleri ile enneagram kişilik modeli ilişkisini ve (ii) enneagram eğitiminin yöneticilik becerilerine etkisini ele alan çalışmalar olarak iki grupta değerlendirilebilir. Eğitim kurumlarındaki yöneticilerle yapılan çalışmalarda yöneticilik stillerinin enneagram kişilik tipleriyle uyumlu olduğu tespit edilmiştir (Çetinkaya, 2019; Subaş, 2017). Bu konuda en dikkat çeken çalışmalardan birisi olan Subaş'ın çalışmasında (2017) geliştirmiş olduğu liderlik stilleri ölçeği ile enneagram tipleri ölçeğinden alınan puanların uyumlu olduğunu belirlemiştir. Subaş'ın (2017) geliştirmiş olduğu liderlik stili ölçeğini orta öğretim kurumlarındaki yöneticilere uygulayan Çetinkaya (2019) da liderlik stilleri ile kişilik tipleri arasında anlamlı ilişki belirlemiştir.

Eğitim kurumlarında etkili ve katılımcı liderliğin uygulanması açısından önemli bir unsur olarak güç mesafesi algısı ile öğretmenlerin kişilik tipleri arasındaki ilişki Ateş (2020) tarafından çalışılmıştır. Güç mesafesinin yüksek olduğu örgütsel yapılarda yöneticilerin verdiği emirler sorgulanmadan yerine getirilirken, güç mesafesinin düşük olduğu topluluklarda ise bireyler söz sahibi kişiler ile kendilerini eş değer tutar ve olumsuz bir durumu, düşünceyi sorgulamaktan çekinmezler (Öğüt'den aktaran. Ateş,2020). "Güç mesafeleri ölçeği", "dokuz tip mizaç ölçeği"ni ve kişisel bilgi formunu kullanarak İstanbul'da görev yapan 416 öğretmenden toplanan verilere göre, Ateş (2020) dört numaralı (özgün) ve beş numaralı (araştırmacı) kişilik tipindeki öğretmenlerde güç mesafesi algısının düşük çıktığını belirtmiştir. Okul yönetiminin bu gruptaki öğretmenleri rekabet etmeye/çatışmaya yönlendirecek çalışmalardan kaçınarak iş birliğine dönük çalışmalara motive etmesi gerektiğini ve bu öğretmenlerden objektif olunması gereken çalışmalarda ve kurumların ar-ge bölümünde destek alınması gerektiğini belirtmiştir. Çalışmadaki bir diğer bulgu ise kadın öğretmenlerin bir numaralı (mükemmeliyetçi) kişilik tipine sahip olma puanının erkek öğretmenlere göre daha yüksek olmasıdır. Ateş (2020), bu bulguyu detayların önemli olduğu risk edilemeyen durumlarda kadın öğretmenlerin görevlendirilmesinin daha isabetli olacağı şeklinde yorumlamıştır. Araştırmada, iki numaralı (yardımsever) kişilik tipine sahip olma açısından kadın öğretmenlerin puanı erkeklerden, ilköğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin puanı diğer kademelerden yüksek çıkmıştır. Eğitim süreçlerinde duygusal hassasiyet gerektiren konularda bu gruptaki öğretmenlere daha fazla yer verilmesi isabetli olacaktır. Ateş (2020), bulgulardan hareketle, öğretmenlerin kişilik tiplerine uygun şekillerde görevlendirilmesinin öğrencilere daha nitelikli rehberlik yapabileceğini belirtmiştir

Boz, Duran ve Meral (2021), enneagram kişilik tipleri ile iş performansı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Hizmet ve imalat işletmesinde çalışanlara yapılan anket uygulaması sonucunda iş yeri performansında en yüksek puanı alan bir numaralı (mükemmeliyetçi) kişilik tipi, en düşük puanı alan yedi numaralı (maceracı) kişilik tipi olmuştur. İşletme yöneticilerinin insan kaynağını seçerken amaç ve hedeflere uygun kişilik tiplerindekileri seçebileceği önerisi getirilmiştir. Yedi numaralı kişilik tipindekilerin rutin uygulamalarda performansının düştüğünü, bir numaralı kişilik tipinin ise rutin uygulamalara yatkın olduğu kanısıyla, kurumlarda bu özelliklerine yönelik öğretmen ve öğrencilerin görevlendirilmesinin yararlı olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Keskin (2019) enneagram eğitiminin yaratıcı liderlik becerilerine katkısını araştırmıştır.

Afyonkarahisar İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı eğitim kurumlarındaki yöneticiler ile yapılan çalışma, 123 yöneticinin rasgele seçilmesi ile oluşturulmuştur. Proje eğitimi kapsamında enneagram ve liderlik üzerine teorik ve uygulamalı eğitim verilmiştir. Araştırma sonucunda Enneagram eğitiminin kişilik tipleri üzerinde yüksek olumlu etki düzeyine sahip olduğunu görülmüş, Enneagram hakkında bilgi sahibi olmanın Yaratıcı Liderliğe pozitif yönde etkisi tespit edilmiştir. Oluşan farkındalıkla, yöneticilerin öz farkındalık ve öz değerlendirme yeteneklerinin geliştiği ve az da olsa bazı liderlik vasıflarını taşıyamadıklarını kabul ettikleri belirlenmiştir.

3.2.3. Eğitimin Psiko-Sosyal Temelleri ile ilgili Bulgular

Enneagram modeli referans alınarak bireylerin kişilik özelliklerini ve bu özellikleri etkileyen değişkenleri, dindarlık ve cinsiyet ile kişilik tipleri arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Erkan (2020), öğretmen adayı üniversite öğrencileri üzerine yaptığı araştırmada demografik değişkenlerin enneagram tipleri ile ilişkisini incelemiştir. Öğretmen adaylarının enneagram kişilik tiplerinin yaş, cinsiyet, medenî durum, çocuk sahibi olma, ebeveyn öğrenim ve çalışma durumu, memleketin bulunduğu bölge, büyüdüğü yer, ailede kaçınıcı çocuk olduğu, öğretmenlik mesleğini seçme nedeni, okunan program türü, öğretim görülen sınıf düzeyi, önceki dönemlere ait başarı ortalaması, öğretmenlik uygulaması yapma ve ailesinde öğretmen bulunma değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Aktürk ve Taştan (2020) web tabanlı ergen ve yetişkinlere yönelik hazırlanmış kesitsel çalışma ile en sık rastlanan enneagram tipini iki (yardımsever), en sık rastlanan enneagram kanadını ise sekiz numara (meydan okuyan) olarak belirlemiştir. Çalışmadan hareketle daire şeklinde enneagram modeli üzerinden bir değerlendirme yapıldığında iki numaralı tipin bir veya üç numaralı kanatlarla birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Dolayısıyla iki numaralı bir kişi kendisi duygu merkezli olduğu gibi kanat açısından da ya içgüdü ya da duygu merkezli kişilik özelliklerinin tesiri altındadır. Türkiye’de yoğun görülen kanat kişilik numarası 8 olan kişiler de yedi (maceracı) veya dokuz (barışçı) numaralı kişilik tipindedir. Buradan hareketle dört (özgün), beş (araştırmacı) ve altı (sorgulayıcı) kişilik tiplerinin diğerlerine göre Türkiye örnekleminde az bulunduğu sonucuna ulaşılabılır. Ancak konuya ilişkin bir başka araştırmanın olmayışı tatmin edici bir kanaate ulaşmaya engeldir. İki ve sekiz numaralı tiplerin fazla çıkması Türkiye örnekleminde beden ve duygu merkezin yoğunlukta olduğu anlamına gelmektedir. Öğrenci profilinde bunu gözden kaçırmamak gerektiği gibi bir ihtiyaç olarak eğitim süreçlerinde bilhassa bilişsel aktivitelere önem vermek, öğrenciyi yaratıcı düşünmeye yönlendirmek böylelikle zayıf olan merkezi desteklemek de önemlidir.

Geleneksel kodlar barındıran bir model olarak enneagram ile dindarlık arasındaki ilişki de araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Karabulut (2007) teorik çalışmasında enneagramın kişilik gelişimini görünenin ötesinde manevî alâmlerle ilişkilendirmesi, insanı üç merkeze ayırması, değişim ve dönüşüme açık olması yönleriyle klâsik İslâm ahlâkçılarının düşünceleriyle ilişkilendirmiştir. Kavramların birbiriyle paralellik gösterdiğini, kökenlerinin ortak olabileceğini belirtmiştir. Enneagram ile dini tutum ve motivasyonlar arasındaki ilişkiyi gözlemlemeye yönelik ampirik çalışmalara olan ihtiyacı vurgulamıştır. Bu bağlamda Yüksel (2021), öznel dindarlık algısı ile enneagram tipleri ilişkisini nicel bir araştırmada incelemiştir. Beş numaralı (araştırmacı) tip faktöründe çok dindarın biraz dindar ve dindar olanlara, sekiz numaralı (meydan okuyan) tip faktöründe çok dindarın biraz dindar olanlara, dokuz numaralı (barışçı) tip faktöründe çok dindarın dindar, biraz dindar ve dindar olmayanlara göre ortalama puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Dindarlık algısıyla ilgili madde, dindar değil, biraz dindar, dindar ve çok dindar seçenekleri ile sunulmuştur. Dokuz numaralı (barışçı) tipin dindarlık puanının yüksek çıkması haz odaklı olmaması ve kendisiyle kalma isteğinin daha yüksek olması ile ilişkili düşünülebilir.

Cinsiyet açısından enneagram modelinin değerlendirilmesine yönelik çalışma ise Erik (2006) tarafından gerçekleştirilmiştir (akt. Yüksel, 2021). Çalışmada dört numaralı (özgün) kişilik tipinin kadınlarda, beş numaralı (araştırmacı) kişilik tipinin erkeklerde daha sık olduğu, aradaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir. Yine Ateş (2019), tarafından yapılan çalışmada bir (mükemmeliyetçi), iki (yardımsever) ve altı numaralı (sorgulayıcı) kişilik tipleri kadınlarda, sekiz numaralı (meydan okuyan) kişilik tipi ise erkeklerde daha yüksek bulunmuştur (akt. Yüksel, 2021). Erkan (2020) ve Kurt (2019)’un araştırmalarında enneagram kişilik tipleri ile katılımcıların cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılık tespit edilmemiştir (akt. Yüksel, 2021). Enneagram kişilik tiplerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmaması noktasında araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı için bu konuda daha çok çalışmaya ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bozık (2021) araştırmasında, enneagram kişilik tiplerinin direkt olarak evlilik uyumunu etkilemediğini belirlemekle birlikte bireylerin kendi kişilik tiplerini ve bu tipin sağlıklı özellikler gösterebilmesi için neye ihtiyaç duyduklarını bilmelerinin çiftler arası ilişkinin kalitesini artıracağını belirtmiştir.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Enneagram modelinin kullanıldığı on ikisi tez, dokuz makale, üçü düşünce yazısı olmak üzere toplamda 24 akademik çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan ilki 2007 yılında yapılmıştır. 2019 (3), 2020 (8) ve 2021 (4) yılları en çok çalışma yapılan yıllar olarak öne çıkmıştır. Araştırmalarda “Enneagram Kişilik Ölçeği” (Subaş, 2017) beş, “Enneagram Türkiye Kişilik Tipleri Envanteri Ölçeği” (Şirin, 2020) dört, “Dokuz Tip Mizaç Ölçeği” (Yılmaz, 2014) üç, “Liderlik Stilleri Ölçeği” (Subaş, 2017) (enneagrama bağlı geliştirilen) iki, “Enneagram Kişilik Belirleme Ölçeği” (Kabak, 2011), “Enneagram Kişilik Tipleri Ölçeği” (Şahin ve Yıldırım, 2020) ve “Enneagrama Dayalı Taştan Kişilik Envanteri” (Aktürk ve Taştan, 2020) bir kez kullanılmıştır. Çalışmalarda çoğunlukla eğitim ve sağlık alanından örneklemler veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Araştırmalardan eğitim alanına yönelik bulgu taşıyanlar veya eğitim/öğrenmeye yönelik çıkarımlarda bulunabilecek olanlar içerik olarak incelenmiştir. Veriler eğitimde rehberlik, ebeveyn tutumu ve akademik başarı, eğitim yönetimi alanında ve eğitimin psiko sosyal temelleri üzerine sonuçlar üretilebilecek mahiyettedir.

Eğitimde rehberlik, ebeveyn ve öğretmen tutumlarına yönelik araştırmalara örnek olarak Aca (2020), Gökaya (2020) ve Erkan’ın (2020) çalışmaları bulunmaktadır. Aca, (2020), lise öğrencileriyle yaptığı araştırmada iki

numaralı (yardımsever), üç numaralı (başarılı) ve yedi numaralı (maceracı) tiplerin sosyal ağ bağımlılığı için risk faktörü oluşturduğu dokuz numaralı (barışçı) tipin ise sosyal ağ bağımlılığına dirençli olduğunu belirlemiştir. Eğitimde ebeveyn tutumlarının incelendiği bir araştırmada ise enneagram (mizaç temelli eğitim) bilgisi olan ebeveynlerin diğerlerine göre affedicilik düzeyleri ve demokratik tutum puanları yüksek, otoriter ve aşırı koruyucu tutum puanları düşük çıkmıştır. Öğretmen adaylarının enneagram kişilik tipleriyle öz yeterlik inançları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında Erkan (2020), araştırmacı (tip5) öğretmen adaylarının sınıf yönetimi öz yeterlik inançları barışçı (tip9) öğretmen adaylarından yüksek çıkmıştır. Enneagram modelinin eğitimsel süreçlerde tanılama ve yönlendirmede kullanımının, ebeveyn ve öğretmenlerin modele ilişkin farkındalık ve yeterliliklerinin geliştirilmesinin, eğitimin niteliğini artırıcı sonuçlar üretebileceğini düşünülmektedir.

Eğitimde akademik başarı ile model arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik çalışmalardan Şahin ve Yıldırım 'ın (2020) araştırmasında yedinci ve sekizinci sınıf düzeyinde 112 öğrenciyle enneagram kişilik tipleri ile akademik başarı arasında paralellik bulunmuştur. Akademik başarı ile en yüksek ilişkili olanlar, başarı odaklı (tip3), mükemmeliyetçi (tip1) ve maceracı (tip7) dir. Bir diğer araştırmada iş birlikli öğrenme ile işlenen matematik dersinde Kabak (2011) öğrencileri enneagram kişilik tiplerine göre (uyumlu sosyal ilişkide olanlar) gruplandırarak yapılan dersin matematik öğrenimine katkı sunduğunu belirlemiştir. Aycan (2017) ise 21 formasyon öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirdiği çalışmasında öğrencilerin mizaçlarına uygun verilecek eğitimin öğrenmeye katkı sunacağını ve bunun için de aktif müzik eğitimlerinden faydalanılabileceğini belirtmiştir. Pesen (2015) de enneagram tiplerine göre algısal farklılıkların oluştuğunu ve bu durumun grafik sanat görsellerini yorumlamada da etkisini göstereceğini belirtmektedir. Aycan (2017) ve Pesen (2015) bulgularına ek olarak sanat eğitiminde de mizaç farklılıklarını dikkate alarak yapılan uygulamaların başarıyı arttıracığı düşünülmektedir. Çalışmalardan hareketle; bir, üç ve yedi numaralı kişilik tipleri dışında kalan kişilik tiplerinin algısal önceliklerine de hitap edebilecek eğitim etkinliklerinin geliştirilmesi ve değerler eğitimine yönelik hazırlanan etkinliklerde öğrencileri gruplandırırken enneagram tipleri dikkate alınarak gruplama yapılması önerilmektedir.

Eğitim yönetimi alanında ise Ateş (2020) öğretmenlerin güç mesafesi algısı ile enneagram kişilik tipleri arasındaki ilişkiyi incelemiş, dört (özgün) ve beş (araştırmacı) kişilik tipindeki öğretmenlerde güç mesafesi algısı düşük çıkmıştır. Ateş (2020), çalışmasında öğretmenlerin enneagram kişilik tipleri ile cinsiyet ve görev aldıkları kurum/kademelere göre de ilişkiyi incelemiştir. Ortaya çıkan verilerden hareketle kurumlarda yönetim kalitesini arttırmaya yönelik, enneagram tiplerinin getirmiş olduğu bireysel farklılıkları önceleyen öneriler getirmiştir. Boz, Duran ve Meral (2021) araştırması da bu bulguları desteklemektedir. Hizmet ve imâlât işletmesindeki çalışanlara uyguladığı anketle enneagram kişilik tipleri ile iş performansı arasındaki ilişkiyi incelenmiş ve iş performansında en yüksek puanı bir (mükemmeliyetçi), en düşük puanı yedi (maceracı) tip almıştır. Subaş (2017) geliştirmiş olduğu liderlik stilleri ölçeği ile enneagram kişilik ölçeğinin uyumlu olduğunu, enneagram kişilik tiplerinin, kişilerin yöneticilik stillerini de etkilediğini belirtmiştir. Çetinkaya'nın (2019) çalışması da bunu desteklemektedir. Orta öğretim kurumlarının yöneticilerine yaptığı uygulamada yaratıcı liderlik stilleri enneagram kişilik tipleri arasında uyumluluk anlamlı düzeyde bulunmuştur.

Eğitimin psiko sosyal temellerine yönelik bulgularda ise Erkan (2020) öğretmen adaylarının enneagram kişilik tipleri ile demografik değişkenlerin ilişkisi olmadığını belirlemiştir. Aktürk ve Taştan (2020) ise en sık rastlanan enneagram tipini iki numaralı (yardımsever), en sık rastlanan kanat tipini ise sekiz numaralı (meydan okuyan) olarak bulmuştur. Buna mukabil Türkiye'de en çok duygu merkez ve beden merkezin yoğunlukta olduğu düşünülmektedir, bu sonuçtan hareketle değerler eğitimi alanında da zihin merkezli etkinliklere de öncelik verilmesi önerilmektedir. Akademik çalışmaların ilki niteliğinde olan Karabulut (2017)'un çalışmasında genel olarak enneagram tanıtımı, literatüre kazandırılması sağlanmış, dini tutum ve motivasyonlarla ilişkisini incelemeye yönelik öneriler getirmiştir. Yüksel'in (2021) araştırması da enneagram kişilik tipleri ile dindarlık algısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Dokuz (barışçı) numaralı enneagram kişilik tipindekilerin öznel dindarlık algısı diğerlerine göre yüksek çıkmıştır. Ayrıca Yüksel (2021) çalışmasında enneagram kişilik tipleri ile cinsiyet arasındaki ilişkinin önceki çalışmalarda (Ateş, 2019; Erik, 2006; Kurt, 2019) tutarsız sonuç vermesine de dikkat çekmiştir. Aca (2020) sosyal ağ bağımlılığı için iki (yardımsever), üç (başarılı) ve yedi (maceracı) numaralı tipleri riskli, dokuz numaralı (barışçı) kişilik tipini dirençli bulmuştur. Dokuz numaralı (barışçı) kişilik tipinin dirençli olması dindarlık algısının yüksek olması ile ilişkilendirilebilir.

Enneagram literatürü incelemesinde, eğitim alanında rehberlik, akademik başarı ve yönetim konularına yönelik bulgular öne çıkmaktadır. Eğitimde enneagram modelinden faydalanılabileceği sonucuna ulaşılmış, değerler eğitimine yönelik öneriler sunulmuştur. Değerler eğitiminde okul içi ve okul dışı faaliyetlerde mizaçları tanıma, öğretmenlere rehberlik ve yönlendirmede olduğu kadar yöneticilere de destek olacaktır. Bu bağlamda eğitim

paydaşlarının, seminer, kurs ve üniversitelerde dersler vasıtasıyla enneagram bilgilerinin arttırılması tavsiye edilmektedir.

Eğitim kurumlarında yöneticilerin enneagram farkındalığı, öğretmenlerin mizaçlarına yönelik görevlendirme yapmasına, öğretmen ve öğrencilere karşı uygun davranış ve tutum geliştirmesine yardımcı olacaktır. Değerler eğitime yönelik çalışmalarda öğretmenlerin enneagram kişilik tipleriyle uyumlu olarak görevlendirme yapılabilir. Bir (mükemmeliyetçi) kişilik tipindeki öğretmenler sorumluluk ve saygı değerini aktarmada, iki numaralı (yardımsever) kişilik tipindeki öğretmenler duyarlılık ve merhametli olma konularıyla ilgili eğitimlerde, üç numaralı (başarılı) öğretmenler başarıya motive edici, rekabet gerektiren durumlarda azim ve sabır değerini aktarmada, dört numaralı (özgün) öğretmenler özgün, fikir ya da sanat konularını barındıran düşünce ve değerlerle ilgili çalışmalarda aktif rol alabilir. Beş numaralı (araştırmacı) öğretmenler bilimsel değerlere yönelik hazırlanacak çalışmalarda, projelerin ar-ge biriminde, beş ve altı numaralı (sorgulayıcı) öğretmenler değerlerin içeriğini analitik incelemeye yardımcı olacak görevlerde, proje yöneticiliğinde, düşünsel olarak sorgulayıcı ve eleştirici perspektif kazanmalarını sağlayıcı çalışmalarda bulunabilirler. Altı numaralı (sorgulayıcı) kişilik tipindeki öğretmenler güvenilirlik ve sorumluluk değerlerini aktarmada, yedi numaralı (maceracı) öğretmenler değerleri keşfetmelerini sağlayacak gezilerde ve öğrencilerin uygulamalı olarak aktif rol aldığı çalışmalarda, sekiz numaralı (meydan okuyan) öğretmenler millî ve manevî değerleri aktarma, bir amaç için güdülenme ve içsel motivasyon sağlamada, sahiplenme ve vefa konusunda, dokuz numaralı (barışçı) öğretmenler olumlu iletişim becerileri üzerine hoşgörü ve sabır konusunda destek olabilir. Ancak öğretmenleri görevlendirmede enneagram kişilik tipi kadar kanat kişilik tipi de önemli rol oynamaktadır. Kanat kişilik tipinin etkisiyle farklı değerler eğitimi aktivitelerine uyum sağlamaları da muhtemeldir. Örneğin beş numaralı (araştırmacı) kişilik tipindeki bir öğretmen, kanat etkisi zayıfsa sosyal ilişkilerde geri plânda olmayı tercih edecektir. Okulda yürütülecek bir projenin nasıl yapılabileceğine dair fikir verme, alt yapısını oluşturmada destek olup, diğer aşamalarda geri plânda olmayı tercih edecektir. Ancak altı numara (sorgulayıcı) kanat etkisi var ise daha sosyal olacaktır ve geri plânda kalma konusunda ısrarı olmayacaktır. Projenin anlatılması, gün gün plânlanması konusunda bir numaralı (mükemmeliyetçi), katılımcıları memnun edecek, hediyeler, ikramlar iki numaralı (yardımsever) , projede aktif olarak görülecek görevlerde üç numaralı (başarılı) , projenin özgün (diğerlerinden daha farklı, daha estetik) olması konusunda dört numaralı (özgün) kişilik tipleri karşımıza çıkar. Altı numaralı (sorgulayıcı), projeye ilgili çıkabilecek aksiliklere karşı önleyici tedbir alma, öğrencileri görevlendirmede, yedi numaralı (maceracı) projeyi daha eğlenceli, daha cezbedici hale getirecek fikirler sunmada, sekiz numaralı (meydan okuyan) öğrencileri proje için motive etmede, coşkulu sloganlar ve projenin ruhunu yansıtmada, dokuz numaralı (barışçı) proje sırasında görev arkadaşlarına eşlik etmede rollerini alacaktır.

Kabak'ın (2011) çalışmasından hareketle, değer eğitime yönelik işbirlikli çalışmalarda öğrenciler kadar öğretmenlerin de doğru şekilde gruplanmış olması, çalışmaların verimliliğini arttıracaktır. Örneğin iki numaralı (yardımsever) kişilik tipindekiler stres altındayken, sekiz numaralı (meydan okuyan) kişilik tipinin olumsuz özelliklerini gösterecektir. Sekiz numaralı kişilik tipindekiler de kendi üzerinde tahakküm kurulmasından hoşlanmazlar. Ya da üç numaralı (başarılı) kişilik tipindekiler hedefe ulaşmak için çıkarlarını önceleyici (kendini öne çıkarmak, verilen görevi en hızlı sürede bitirmek için birtakım durumların üzerini örtmek vb.) davranış gösterebilirler ancak bu durum bir numaralı (mükemmeliyetçi) kişilik tipindekilerin doğruluk, dürüstlük anlayışıyla uyumsuz ve müdahaleci davranabilirler.

Aktürk ve Taştan (2020) ile Aca'nın (2020) araştırmalarında geçen enneagram kişilik tipleri paralellik göstermektedir, bu durum değerler eğitiminde sosyal ağ bağımlılığına yönelik çalışmaların önemine işaret etmektedir. Aktürk ve Taştan'ın (2020) bulgularına göre, ülkemizde en sık rastlanan kişilik tipi iki numaralı (yardımsever), kanat kişilik tipi ise sekiz numara (meydan okuyan) dır. Aca'nın (2020) çalışmasında da sosyal ağ bağımlılığı için risk faktörü oluşturan iki (yardımsever), üç (başarılı) ve yedi (maceracı) kişilik tipindeki öğrencilerdir. Türkiye'de en çok bulunan tipin iki numara (yardımsever) olması ve bu kişilerin de bir kısmının kanat tipinin üç numara (başarılı) olması, aynı şekilde en çok bulunan kişilik kanadı sekiz numara (meydan okuyan) iken de bireylerin bir kısmının asıl kişilik tipinin yedi numara (maceracı) olması söz konusudur. Türkiye'de en çok bulunan tip ve kişilik tipi kanatlarının sosyal ağ bağımlılığı için risk oluşturan kişilik tipleriyle paralellik göstermesi, üzerinde önemle durulması gereken bir durumdur. Türkiye, sosyal ağlarda vakit geçirme itibarıyla %95,7 oranında dünyada beşinci sıradadır (Demir, 2016). Milli Eğitim Bakanlığının belirlediği 10 kök değerden biri olan "özdenetim" ve buna bağlı alt değerlerin kazandırılması sosyal ağ bağımlılığını önleme için gereklidir. Nitekim Yüksel'in (2021) araştırması özdenetim eğiliminin yüksek olduğu kişilik tipinin sosyal ağ bağımlılığı konusunda dirençli olduğunu göstermektedir. Ayrıca bulgularda yer alan dindarlık algısı -dolayısıyla irade kullanımı- ile sosyal ağ bağımlılığı ilişkisine yönelik sonuçlar da sosyal ağ bağımlılığın önlenmesinde kişilik tiplerinin göstergelerinden

yararlanılabileceğine işaret etmektedir. Çalışmamız literatürdeki sınırlı sayıdaki çalışmada modelin değer eğitimine katkısına yönelik sonuçlar elde edilebildiğini göstermektedir. Bulguların nitelik ve güvenilirliklerinin geliştirilmesi için enneagram modeli-değer eğitimi odaklı çalışmaların artırılmasına ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde yer alan tüm kurallara uyulmuş olup, yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” den hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Araştırmacılar, araştırma hazırlanırken; veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarında herhangi bir çıkar çatışması alanının bulunmadığını onaylamaktadırlar.

5. KAYNAKÇA

- Aca, G. (2020). *Lise öğrencilerinin enneagram kişilik tipleri ile sosyal ağ bağımlılığı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 630700) [Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Acarkan, İ. (2016). *Kişiliğin dna'sı*. İstanbul: Kurtuba Yayınları.
- Acarkan, İ. (2018). *Enneagram-dokuz mizaç modeline göre kişilik gelişimi: Çocuklar neden farklı*. İstanbul: Kurtuba yayınları.
- Acarkan, İ. ve Zencer, K. (2021). *Enneagram ile öğrencini keşfet*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Acarkan, İ. , Serttürk, S. ve Kutluca, A. (2022). *İlişkilerin 9 rengi*. İstanbul: Kurtuba Yayınları.
- Aktürk, Z. ve Taştan, K. (2020). Türkçe bir örnekleme enneagram kişilik tiplerinin sıklığı: Web tabanlı kesitsel bir çalışma. *Ortadoğu Tıp Dergisi*. 12(2), 211-218.
- Ateş, A. (2019). *Öğretmenlerin mizaçları ile güç mesafesi algıları arasındaki ilişki* (Tez No. 538375) [Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Aycan, K. (2017). *Dokuz tip mizaç modeli ile aktif müzik eğitimi uygulamalarının ilişkisi*. *GEFAD / GUJGEF*. 37(3), 911-938.
- Batı, U. (2021). *Enneagram ile kişilik analizi*. İstanbul: Alfa yayınları.
- Boz, D. , Duran, C. ve Meral, H. (2021). Enneagram kişilik tiplerinin iş performansı üzerindeki etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(79), 1248-1261.
- Bozik, F.B. (2021). *Evliliğin enneagram kişilikleriyle olan ilişkilerine dair bakış açısıyla ilgili düşünceler* (Tez No. 672379) [Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Burger, M. J. (2006). *Kişilik*. (Çev: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Cervone, D. ve Pervin, A. (2016). *Kişilik psikolojisi- kuram ve araştırma*. (Çev. Mustafa Baloğlu), Ankara: Nobel Yayınları.
- Çetinkaya, İ. (2019). *Orta öğretim kurumlarının müdürlerinin liderlik özelliklerinin analizi: İstanbul örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Daniels, D. ve Price, V. (2016). *Enneagram: Kendini bilme sanatı*. İstanbul: Kaknüs yayınları.

- Demir, A. (2020). Enneagrama göre kişilerin öğrenme tarzları. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(19), 13-29.
- Demir, Ü. (2016). Sosyal medya kullanımı ve aile iletişimi: Çanakkale’de lise öğrencileri üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 27-50.
- Onedio. (2020). [Dokuz kişilik tipi teorisini daha yakından anlayalım]. *Kendini Tanı, Başkalarını Anla: Enneagram’ la Kişiliğini Keşfet*. <https://onedio.com/haber/kendini-tani-baskalarini-anla-enneagram-la-kisiligini-kesfet-909789>.
- Erçin, H. Ş. (2018). *Sağlıklı yaşam biçimleri davranışları ile enneagram kişilik tipleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No.523155) [Yüksek Lisans Tezi. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi]. YÖK tez Merkezi.
- Ergani, G. (2019). Eşlerde mizaç uyumu ölçeği (n.d). *TOAD Türkiye Ölçme Araçları Dizini*. <https://toad.halileksi.net/olcek/eslerde-mizac-uyumu-olcegi>
- Erkan, İ. (2020) *Enneagram modeline göre öğretmen adaylarının kişilik tipleri ile sınıf yönetimi özyeterlik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 6400538) [Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi]. YÖK tez Merkezi.
- Gençtanırım Kurt, D. ve Çetinkaya Yıldız, E. (Ed.). (2020). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Gökkaya, A. (2020). *Anne babaların; enneagram bilgisi, ebeveyn tutumları ve affedicilik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Tez No. 659635) [Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi]. YÖK tez Merkezi.
- Gündüz, E. ve Keskin, F. (2019). Yaratıcı liderlik geliştirmede enneagram öğretisinin rolü. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim dergisi*. 2(2), 169-186.
- Hook, J. N., Hall, T. Davis, D., Van, T., Darly, R. Ve Conner, M.(2021). The Enneagram: A systematic review of the literature and directions for future research. *Journal of Clinical Psychology*, Vol. 77 Issue 4 :865-883.
- Kabak, S. (2011). *Enneagramın 7. Sınıf matematik öğretiminde grup çalışması etkisi üzerine bir araştırma*. (Tez No. 286486) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK tez Merkezi.
- Karabulut, Y. (2007). *Yeni kişilik teorisi enneagram ve din psikolojisi açısından kullanım alanları*. Yüksek lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karakelle, Ş.S. (2019) *Psikoloji ders kitabı*. İstanbul: İstanbul üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Keskin, N. (2019). *Yaratıcı liderlikte enneagram öğretisinin rolü* (Tez No. 622255) [Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi] . YÖK tez Merkezi.
- Kıral, B. ve Çilek, A. (2020). 2023 Vizyon Belgesi’nin karakter eğitimi bakımından değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*. 49(225), 5-22.
- Maitri, S. (2018). *Enneagramın spiritüel boyutu*. İstanbul: Omega yayınları.
- Palmer, H. (2014). *Ruhun aynası ennegrama yansıyan insan manzaraları*. (Çev. Okhan Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Pesen, S. R. (2015). *Grafik tasarım göstergelerinin algılanmasında kişilik faktörünün enneagram modeline göre incelenmesi* (Tez No. 391144) [Yüksek lisans Tezi. İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi] . YÖK tez Merkezi.
- Riso, D. R. ve Hudson, R. (2020). *Enneagram ile Kişilik Analizi*. (Çev. Günseli Aksoy). İstanbul: Butik Yayınları.
- Seçer, Z. , Çağdaş, A. ve Yalman, D. (2021). *Sosyal-Duygusal gelişim*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Selçuk, Z. ve Yılmaz, E.D. (2018). *Ebeveyn benim: Dokuz tip mizaç modeline göre ebeveyn-çocuk ilişkileri*. Ankara: Elma yayınları.
- Subaş, A. ve Çetin, M. (2017). Enneagram kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 160-181.

- Subaş, A. (2017). *Okul yöneticilerinin "liderlik stilleri" ile "enneagram kişilik tipleri" arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 469565) [Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Şahin, İ., Turan, H ve Yıldırım, A. (2020) enneagram kişilik tipleri ve akademik başarı. *KOSBED*, (39), 149 – 158.
- Şirin, T. (2020). Enneagram Türkiye kişilik envanterinin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin belirlenmesi. *Turkish Studies*, 15(2), 1375-1398.
- Wagele, E. (2001). *Enneagram yöntemiyle çocuk yetiştirmek*. İstanbul:Rota yayınları.
- Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya, E. (2020). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, E.D. (2019). *Öğretmen benim*. Ankara: Mizmer Yayınları.
- Yılmaz, E.D., Gençer, A.G. ve Aydemir Ö. (2011). Tarihsel bir sistemin yeni bir mizaç modeline evrimi: Dokuz tip mizaç modeli. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 165-166.
- Yılmaz, E. D., Gençer, A. G., Ünal, Ö. ve Aydemir, Ö. (2014). Enneagram'dan dokuz tip mizaç modeline: bir öneri. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 396-417.
- Yüksel, A. ve Kızılgöç, M. (2021). Enneagram kişilik modeli bağlamında ilahiyat fakültesi öğrencilerinin kişilik özelliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Din Psikolojisi Dergisi*, (3), 9-38.

4. EXTENDED ABSTRACT

The Enneagram model is known as a traditional method that has become widespread in recent years. It is similar to the distinctive feature approach and the biological approach. He says that people's personalities are formed within the context of their innate basic quests, their perceptual priorities, and environmental factors. It groups individuals according to their personal characteristics with one of nine personality types and the effect of the wing type of this type. Examination of its relationship with modern personality theories and finding some similarities have made its use widespread in the field of psychology. It is known that there has been an increase in enneagram-based studies in Turkey in recent years, and they focus on education and health. In the research, Turkish academic literature published until 2022 was reached and examined in terms of education in general and values education in particular. Inferences were made for the use of the enneagram model in values education. In this context, 24 studies were reached and the academic research areas in which the enneagram model was studied, the research problems associated with it and the methods in which it was studied were determined. The research was structured in the descriptive document scanning model, and document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the analysis of the data. In the section where the content, results and findings are analyzed in detail, firstly the researches made in the field of education, and then the findings of the studies carried out in other fields and thought to contribute to education are interpreted.

Ten studies in the field of education, five in the field of health, three in the psychology of religion, two in the field of psychology and fine arts, and one in the field of sociology and business have been reached. Twelve of the studies are dissertations, nine are articles, and three are reflection papers. One of the thesis is at the doctoral level. 16 of the studies are quantitative, 6 of them are qualitative and 2 of them are mixed. 14 of the studies were conducted with the relational screening model, one of them was web-based cross-sectional scanning and one of them was structured in an experimental model with pretest and posttest groups. One of the qualitative researches is in the factual case design, the others are in the theoretical research format. In researches, "Enneagram Personality Scale" (Subaş, 2017) has five, "Enneagram Turkey Personality Types Inventory Scale" (Şirin, 2020) four, "Nine Type Temperament Scale" (Yılmaz, 2014) three, "Leadership Styles Scale" (Subaş, 2017) (developed based on the enneagram) two, "Enneagram Personality Determination Scale" (Kabak, 2011), "Enneagram Personality Types Scale" (Şahin and Yıldırım, 2020) and "Enneagram-Based Stone Personality Inventory" (Aktürk and Taştan, 2020) once used. In the studies, mostly samples from the fields of education and health were used as data sources.

As a result of the examination of the Enneagram literature, findings on guidance, parenting attitude, academic achievement, educational management and psychosocial foundations of education come to the fore. In the study

examining parental attitudes, the level of forgiveness and being democratic score of those with enneagram knowledge were higher than the others. In a study conducted with high school students, two (helpful), three (successful) and seven (adventurous) personality types were identified as risk factors for social network addiction. It has been determined that the number nine (peaceful) personality type is resistant to addiction. In a study conducted with middle school students, the mathematical success of the group that was separated from enneagram types (according to their compatibility in social relations) in the activity performed with cooperative learning was higher. It was determined that those with three (successful) and seven (adventurous) personality types got high scores.

In studies on educational administration, it has been stated that receiving training on the enneagram raises the awareness level of administrators. In another study, it was observed that management styles and enneagram personality types were similar. It has been understood that personality types four and five are more resistant to managerial competition and domination. It has been suggested that teachers be assigned according to their personality traits in projects on values education.

There are also studies on the psychosocial basis of education. In the study examining the relationship between the subjective perception of religiosity and enneagram personality types of university students in Turkey, the perception of religiosity for the number nine (peaceful) personality type was found to be higher than the other types. It is the number nine (peaceful) type who is resistant to social network addiction. In a web-based cross-sectional study, it was seen that the most common personality type in Turkey was number two (helpful), and the most common wing personality type was number eight (opposing). While the most common personality type in Turkey is number two (helpful), the wing personality type of some of these people is number three (successful). The true personality type of the number eight common wing type may also be the number seven (adventurous).

According to the results of the research on personality types that pose a risk for social network addiction, the research on subjective religiosity and the most common personality types research, there is a need for studies that prioritize self-control in values education in Turkey.